ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ

ԱՐՁԱԳԱՆՑ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ.

Ա. Տարի. Թիւ. 23. Հրատարակի տոմարը նոր. ոճով. տարեկան գումար. տարեկանը մասն Ֆրանկաց է։ Դարձոնցը.— Բարիզ, Ուզոյ Քուրիզեան, 23, ասաջ Մեարտ. 1839 Դեկտեմբեր 1.
— Գոլիա, Ուզոյ Բ. Մոլիէնան.— Բրլին, Ուզոյ Կրիֆարեան.— Եդիպտոս, Ուզոյ Տէր Պետրոսեան Նդրաբ։

ՆՈՐ ՅԱՐԵՆԱՍՏԱՆԻ ԴԻՐՔԱՉՆԵՐԸ.

Ան վերնագիրը կարդալուն պր Հայ, որպէս երկիներբան մէջ Հայկոյ տարին կ'Եռայ, իսկոյն պիտի չի յուզի, որ Հայուն սկսն տխուր ամպով մը պիտի չի պատի տեսնելով որ ան Յունաստանը որ առանձար մեր գեղեցիկ Հայաստանին գժբախտ վիճակին վիճակակից էր, անոր պէս կու լար, կը հնձէր, ան Յունաստանը հիմայ Նոր կը կոչէր, անոր դիւցազները Եւրոպական ոգիներուն պատմութեան ասարկոյ կ'ելլան, Եւրոպական լեզուներով կը գտնին, կը հոչակին, երբ մեր Հայաստանին վրայ զեռ նոյն հին քարը ծածկուած է, մեր Հայաստանը զեռ մոխրի վրայ նստած կ'ոգբայ։ Աստուած չ'ընէ որ մենք Յունաց Երբանկութեանը վրայ չուրախանանք, իւրաքանչիւր ազգաց Երջանկութիւնը ընդհանուր մարդկութեան Երջանկութիւնն է, ինչպէս ազգի մը իւրաքանչիւր անհատին բարեբաստութիւնը բոլոր ազգին բարեբախտութիւն է։ Հայու սրտին սիրելութիւնն՝ որ ան դիտի ըլլայ որ Հայաստան դեռ Նոր չի կոչիր. հին Վարդաններուն, Վահաններուն յաջորդով, նոր դիւցազներ յառնեցու կ'ուզեմն։

Ամ՝ Նոր Յունաստանի դիւցազներդ, վերնագրով յօդուածը կարդացինք Իրրիա ուն սեա մեսնա ին ուս սարբուն տպագիր Ներին անարակին մէջ. հեղինակը Կ. Իմանիս Յունաստանի հիւպատոսն է։ Գիտնալով որ ազգաց ուժանն իմաստան խրատատուն, ամենեն հանճարեղ, ամենեն Հառնգան դատաստան պատմութիւնն է, կը փութանք ասս նոր դիւցազներուն պատմութիւնը մեր հեռաւոր ու միջա սիրելի Հայրենակցաց հոգերգել, խորհրդածութիւնները իւրաքանչիւրոց իրենց սրտին դպցնելնոր Թող տալով, վասնզի ուժանեն շանուէտ խորհրդածութիւնը ամենուն սրտին ինքիրեն յուսալ Եկաղն է։ Աստուկ Իմանիցին առաջին յօդուածը։

ՅՈՒՆԱՍ ՉԱՎԵԼԼԱՍ.

Ան դարուն սկիզբը՝ Տաճկաց ակրութեան ներքին ռանդնոցին խառնգարութիւնը յայտնոց դէպքերուն ուժանեն նշանաւոր տարակոյս չիկայ որ Յունաց Ազատութիւնն է։ Մինչուկ հիմայ գրած պատմութիւնները միայն անկախութեան համար եղած պատերազմներուն վրայ են, և իրաւ է որ ուժանեն մեծապայծառ դէպքերն ալ նոյն ժամանակին մէջն են։ Սակայն Յուներուն՝ իրենց ազգայնութիւնը նորէն ստանալու համար համոյն աղգային ուր էլլելը զեռ Եւրոպա չի տեսած՝ Յուները արդէն շատանց ի վեր կը բողոքէին օտարին բռնատիրութեանը դէմ։ 1821 թուականեն զարեր առաջ կար Յունաց ապստամբութիւնը, թէ և ցիրուցան, աննշան էր, ոչինչ ուժերնը չունէր, մեկ դիէն կը խլլուէր, միւս դիէն նորէն կը ծնանէր, բայց ազգին անընդհատ կենդանութիւնը պահելու և անոր մէջ հայրենասիրութեան ու ազատութեան հանգոյն բոցը անշէջ լուծելու համար հերիք էր։

Մէհմէտ Բ (1467) Ալպանիան ու Մորէան բարբարոսին նատանեին Լաթը, Տաճիկները Յունաց վրայ անանկ ծանրաբեռն լուծ մը դրին, անանկ բարբարոս բռնութիւն մը գործադրեցին, որ քրիստոնեաները իրենց հաւատքը չուրանալու համար գեղերէն ու քաղաքներէն գունդագունդ փախչելու սկսան։ Ադիմոպոս, Ինեոս, Բուանոս, Թափիզ լեռներուն՝ մինչուկ ան տունը սնչնուկ զազանները, ամենեն վայրի, ամենեն սանտ սնոտպատոնները շէնցան ան պղնձէ սիրտով, անհատան հոգւով մարդիկներէն, որոնք, ինչպէս իրենց հրդերը կ'ըսեն, ուրի կուզեին վայրի զազանները հետ բնակիլ քան թէ Տաճկաց հետ։ Եատ չի գնաց ամէն մէկ լեռը իր սրճարանը, ամէն մէկ ժայռ իր բլիթքն ունեցաւ։ Աստուկ ասս ատենէն կը սկսի ապստամբեան մեծ գործ։ և երբ ժամանակ պիտի է պատել Յունաց լեռնական հարենեքն մինչուկ անանց ցամաքային ու ծովային յաղթութիւնները։ Աստուծոյ՝ որ ամենիշատէս Տաճկաց աշխարհակալութիւնն սկսեալ մինչուկ ասս զարուս սկիզբը կը տեսնէ՝ պատմութեան մէջ շատ հոչակ չունի։ Ան ժամանակը կը յիշեցոյ Սալի լեռան ապետային դէպքերը որոնք Յունաստանի ազգային բռնատիրութեան ամենեն մեծ վիրաւորանքն նիւթը եղած է։ Յոնաս Զավելլաս ասս ժամանակին ամենեն մեծ անձն է։ — Նիկիրոգ ժամանակին մէջ լեռնականներուն ապստամբութիւնը կամաց կամաց զարգացաւ ու գեղերու մէջ կը տարածի. պատերազմին

երեսը կը փոխի, որնոր առաջ կղզիացեալ (դատեալ) էր, հիմայ ընդհանուր ըլլալու կը սկսի. ցեղերը իրարու քով կը ժողվուին, ոտք ելլող գաւառները իրարու ձեռք կուտան կը միաբանին հասարակաց փրկութեան համար. ազգային միութիւնը, որ քիչ մը ատեն ուրբուած էր, պատերազմներու զրդիւնով նորէն կը շինուի, թափուած արիւնով կը սղոի կը հաստատուի։ Յոյները հակատամարտ պատերազմներ կուտան, նշանաւոր զօրագարձեր կը գործեն, երկարատև պաշարումներու կը դիմանան, քաջաքներ կ'առնեն։ Ասոնց փառաւոր ժամանակին մէջ կը շողայ Միսսոլունկի անունը, ուր մեռան նոր Յունաստանին ամէնէն մեծ զիւցազները և ասոնց դարուս գուցէ ամէնէն մեծ բանաստեղծը (լորտ Պայրընը)։ Օսմանեան տէրութիւնը կը խսխսի, և Պօչարիսի ու Պայրընին տապաններուն մէջէն Յունաստան կենդանի ու նորէն ծնած դուրս կելլէ։ — Վերջապէս, երրորդ ժամանակին մէջ, ասոնց երկարատև կուռոյն հոգի դէպքերուն դաշտը մեծատարած ծովերը կ'ըլլան. ծովեղերներու քով քերելով նաւարկելու համար շինուած քանի մը չնչին նաւեր տաճկաց մեծայաղթ նաւերուն դէմ կ'ելլեն անհաւասար։ գէշ հանդերձած՝ բայց Միաուլիս Վոքոսի պէս հանճարեղ ու քաջասիրտ մարդ մը հրամանատար ունեցող փոքրիկ նաւատորմիղ մը օսմանեան մեծամեծ նաւատորմիղները կը խորտակէ և Տաճկաց ծովային զօրութիւնը ջնջուելով Յունաց ազատութիւնը կը հաստատուի։

Երեք անձինք փառաւոր ըրած են ասոնց երեք ժամանակները։ Անկախութեան պատերազմը, որ նախ շեռնիներուն վրայ սկսաւ, հոգը քաղաքներուն մէջ տարածեցաւ, անկէ ծովի վրայ իջաւ, երեք առաջնորդ ունի, Ֆոթոս Զավէլլաս, Մարքօ Պօչարիս, ու Միաուլիս ամիրալը։ Յունաստանի ասոնց զիւցազնական ազատութեանը վրայ նոյն իսկ իր քաղաքներուն մէջ ժողվուած տեղեկութիւններով գրելու յօդուածին մէջ՝ ժամանակին կարգը առաջին տեղը Ֆոթոս Զավէլլասին կուտայ։

Ա.

Սուլի մարդը, որ Եպիրոսի գրեթէ միջավայրն է, Ամպրասիի ծովածոցէն տասներկու մղոն, Եանեայէն տասնուչորս մղոն հեռու, գրեթէ անմատոյց լեռներու կոյտ մըն է, որոնց մէջէն Աքէրոն գետը, որուն հիմակուան Յոյները Մաւրոբօրամօ (Սեւ գետ) կըսեն, մռնչելով կանցնի կը թափի անդունդներու մէջ։ Ասոնց երկիրը, հսկայագործ դղեկի մը պէս, նեղ ու վտանգաւոր կիրճերով փակուած է ամէն դիէ։ 1853ին հոկտեմբեր ամսոյն սկիզբը Արդա քաղքէն ելայ ու Սուլի մարդին (գաւառին) վայրենի ներսերը մտայ, մերթ բարձրաբերձ լեռներու գագաթներէն, մերթ նեղ կիրճերու մէջէն անցնող Սիսդրունի գետին ընթացքը բռնելով։ Ասոնց գետը հին Կոկիտոսն է, որ Աքերոնին պէս հեղեբական յիշատակ մը ունի։ Եւ ճշմարտիւ, բոլոր ասոնց նախանգին զարհուրելի տեսքը կ'արդարացնէ ան դիւցարանական ազետախօս աւանդութիւնները։ Գահավէժ ժայռերու, խոր անդունդներու, անապատ, ամուլ, տձև լեռներու խառնակութիւն մըն է։ Թէպէտ ասոնց լեռներուն տխուր ու դժնդակ տեսքին նկարագրութիւնը ըրեր էին ինծի, Ամէնքէն ելած ատենս, բայց տեսածս երեւակայածէս շատ աւելի զարհուրելի էր։ Ասոնց դաժան միայնութեան լռութիւնը ընդհատողը միայն հեղեղներու խուլ մռնչիւնն է որ ամէնութեան անձրևներէ կ'ուռին, կը հեղուն։ Անդունդները չափելէն, ու ժայռերու անհեղեղ ցիցերուն զարնելէն յոգնած աչքերու առջին հանգստութիւն մը տալու բարձր կանաչութիւն մը չըլլեր։ Միայն տեղ տեղ քանի մը վարդասարդեր սառնական ջուրերով աղբերակներու վրայ հովանի եղած են։ Ասդին անդին մեծաբերձ հարթավայրներու վրայ շոճիներու անօսր անտառակներ հովերէն կը սոսափեն, կը շչեն։ Հեռուէ հեռու դէպի հարաւ դարձած լեռան մը վրայ մեղմ ու կանաչազեղ դառիվայր մը կը տեսնուի. երբեմն ասոնց դառիվայրներուն վրայ ընդարձակ շառագոյն տեղ մը կ'երեւայ, ասալ երած, մրկած, վոխտ մայրիներու անտառ մըն է. ասոնց անտառները երդն ալ հովիւներուն անխոհեմութիւնը կամ բարբարոս հաճոյքն է։ Ա՛ կէս մը վայրենի թափառականներն են միայն որ ատեն ատեն կուգան ասոնց դժնդակ բնակութեան մէջ կը նստին։ Բոլոր ասոնց լեռներուն մէջ պտըտած ատենս մէկ մարդկային էակի մը միայն պատահեցայ. հովիւ մըն էր որ իր հօտովը կը թողուր ասոնց լեռները ու Ամպրասիի ծովածոցին բարեխառն ծովեղերքին մէջ ձմերելու կ'երթար։

Սակայն դեռ վաթսուն տարի չի կայ պղտիկ ժողովուրդ մը կը ծաղկէր ասոնց բարձր գաւառին մէջ, ուսկից կը տիրէր շրջակայ գեղերուն մէկ մասին վրայ։ Տասնուվեցերորդ դարուն հոգերը, Եպիրոսի այլեայլ կողմերէն եկող քանի մը մարդիկ իրարու պատահեցան ասոնց գաւառին մէջ որ մինչուկ ան պտենը անծանօթ էր։ Բոլոր ասոնք Տաճիկներէն փախչողներ էին, և հասկըցան որ իրենց ընտանիքն ու ազատութիւնը ասոնց անմատոյց անապատներէն ուրիշ տեղ մը ապահով չէին կրնար պահել։ Եռեւէ հոս ուրիշ փախստականներ եկան մեծցուցին ասոնց քրիստոնէից զաղթականութիւնը։ Դէպի 1700ին Սուլիոտները (Սուլիցիները) երեք հարար մարդ, տեսակ մը զինուորական դաշնակցութիւն մը շինած ու գրեթէ անմատոյց ժայռերու հոգին ամրացած էին։ Տաճկաց տէրութիւնը՝ քանի մը հեղ զանոնք իրենց զարհուրելի ամրոցներէն դուրս քշելու ի զուր աշխատելէն հոգը անոնց անկախութիւնը ճանչնալու ստիպեցաւ։ Ասոնց ամուլ լեռներուն մէջ իրենց համար բաւական ուտելիք հարել չի կրնալով, Սուլիոտները մօտակայ

Երկրորդ օրը Մեծ Սուլիին վրայ եկայ. բոլոր հոն գտածս քանի մը պատի կտորներ, հովիւներուն կրակէն կրացած լայն քար մը և ժամանակէն ու պատերազմներէն ըստ պատահման խնայած քանի մը շիրիմներ էին, ասոնցմէ ուրիշ բան չի տեսայ։ Ես բարձունքէն մարդուն աչքը բոլոր լեռը կը նշմարէ։ Մարդ չի կրնար բացատրել ասոնց տխուր միայնութեան ահռելի ու վեհ տեսքը, որուն մէջ դեռ նոր անցեալի յիշատակը մարդուն ամէն մէկ բայլին առջին դիւցազնական ուրական մը կը բերէ։ Նորէն Քիամփա իջայ, գիշերը հոն պառկեցայ, և երկրորդ օրը լեռներէն դուրս եկայ։ Հոն մտնելու ատենս պարզապէս հետաքրքրութենով միայն կը քալէի և Սուլիոդներուն անուանի քաջասրտութեանն ու ողբալից կատարածին վրայ շատ մեծ կարծիք մը չունէի, մտմտալով որ անշուշտ ժողովրդեան վէպերը Զավէլլասին գործերը իրականէն աւելի մեծցուցած պիտի ըլլային. բայց երբոր ոտքս ասոնց տեսարանին վրայ դրի, ուր ան եղերական տեսիլները գործադրեր էին, ուր ամէն բան անոր արունային ու ազնուական կատարածին վկայութիւն կու տար, ասոնց տեսարանը իմ վրաս անանկ տպաւորութիւն մը ըրաւ որ ալ մտքէս ջնջել չի կրցայ։ Սուլիոդներուն ոտք ելլէն ու՝ անոր դիւցազնին դիպուածները անանկ մեծ երեւցան ինծի որ Յունաց ազգային պատմութիւններուն մէջ գտածս հերիք չէի սեպեր։ Անթենք դառնալուս պէս հաւտալու արժանաւոր մարդոց հարցնելու սկսայ, որպէսզի վէպերուն մէջի ճշմարիտ պատմութիւնը գտնեմ։ Եւ ան ատենէն ետքը գրեցի ասոնց պատմութիւնը որուն քանի մը պարագաները նոյն իսկ անկախութեան ծեր գինուորներէն ժողված եմ։

1792 մայիս ամսոյն մէջ Ալի փաշան, որուն անունը յաւիտեան նշանաւոր պիտի մնայ Օսմանեան տիրապետութեան արունալից տարեգիրներուն մէջ, տասը հազար մարդէ շինուած բանակի մը գլուխ անցած դուրս կ'ելլէր Եանինա քաղքէն։ Ինք կ'ըսէր թէ պատժելու կ'երթար Արեւերոքասդրոն քաղքին բնակիչները, որոնք իր տեղակալներէն մէկուն իրենց քաղքին դռները բանալու դլացեր էին։ Սակայն իրօք, ան՝ երկար ատենէ իվեր պատրաստուած արշաւանքը Սուլի լեռան դէմ էր, որուն ահարկու բնակիչները դեռ նոր ատեններ Նպլիրոսի սատրապին նախատալից կոտորած մը տուեր էին։ Ալի որոշած էր որ ասոնց նախատինքին վրէժը դարհուրելի կերպով մը հանէ։ Եւ Սուլիոդները աւելի ապահովութենով խաբելու համար, անոնց հետ հաշտուելի կեղծելով, իրենցմէ ալ օգնութիւն խնդրեր էր։ Ասոնք ալ մեծասրտութեամբ հօթանասուն մարդ խրկեցին փաշային. իրենց ամէնէն քաջ դօրապետին, Լամբրոս Զավէլլասին հրամանին տակ, Լամբրոս հետը առաւ իր որդին Թոթոս, որպէսզի ասոնց արշաւանքին մէջ գինքը գինուորութեան արուեստին վարժեցընէ։

Թոթոս, հազիւ տասն ու հինգ տարեկան պատանի մը, ասոնց առջի հեղն էր որ լեռնէն դուրս կ'ելլէր։ Մինչեւ ան ատենը իր դաստիարակութիւնը՝ քլեֆներուն խաղաղութեան ատեն գործածած դիւցազնական հրահանգներն եղեր էին։ Պատերազմական կաքաւներ, սկուտեղի հին խաղը, պալեստական երգեր, որսորդութիւն, ասասիկ ասոնք էին Սուլիոդներուն սովորական ազնիւ զբօսանքները։ Լամբրոս ու իր սակաւաձեռն գունդը հասան փաշայի բանակին Թիամիս գետին եզերքը, մեծ դաշտի մը մէջ, ուր փաշան իրենց կը սպասէր։ Ասոնք հասնելուն երկրորդ օրը Ալիին յառաջապահ ճիւաղը գունդը ճամբայ ելաւ։ Քանի մը ժամ ետքը ասոնց գունդը ետ դարձաւ և ուրախալից լուր մը բերաւ որ Արեւերոքասդրոնի յառաջացած զօրքերուն վրայ մեծ յաղթութիւն մը ըրեր էին։ Ալի, ասոնց յաջողութիւնը բոլոր արշաւանքին համար բարեբախտ գուշակութիւն սեպել կեղծաւորելով, զօրքը կեցուց, և ուզեց որ բոլոր օրը խնճոյքով անցընեն։ Երբոր արեւը կէս մը անցեւեր էր եղեր Բինտոսի բարձրաբերձ գագաթներուն ետին ու ցորեկին տաքութիւնը զովացեր, Ալպանիացիք հրաւիրեցին Սուլիոդները որ մասնակից ըլլան տեսակ մը վազելու խաղին որ հին Յունաց ատենէն մնացեր էր։ Ասոնց խաղը՝ մէկ որոշած կէտը սաստիկ թափով (խըզով) մը վազելով ընդարձակ միջոց մը ցատքել է։ Սուլիոդները, իրենց հրաշալի տրագութենովը նշանաւոր ըլլալով, երկու կողմը հաւասարելու համար, հաւանեցան որ մէկ Սուլիոդին դէմ երեք Ալպանիացի ըլլայ։ Ասոնց պայմանը դիրենք աւելի կը զրգռէր։ Յաղթողներուն վարձքը որոշուեցաւ. ամէնքը իրենց դէնքը հանեցին թողուցին, որպէսզի աւելի թեթեւ ըլլան։ Ալի ասոնց զատաւոր ըլլալ ուզեց և բարձր տեղ մը ելաւ կեցաւ, ուսկից բոլոր դաշտը կը տեսնէր։ Քիչ մը ետքը վազքը սկսաւ։ Սուլիոդները անդէն իսկզբան իրենց առաւելութիւնը կը ցուցընէին. ամէնէն եւել Թոթոս նշանաւոր էր իր հրաշալի թեթեւութենովը։ Ասոնց յաջողութեան ուրախութենէն յաւիշատակուած լեռնականները չէին նշմարեր որ անդգալի կերպով մը իրենց բոլորտիքը եղող միջոցը երթալով կը նեղնար, և հանդիսատեսներուն բազմութիւնը, իբրև թէ հետաքրքրութենէ մղուած, կրկէսին բոլորտիքը քաշուած սահմանագիծէն ատոնց կ'անցնէր։ Մատաղատի պատանին Թոթոս դարմանալի վազքով մը բոլոր միւսները անցած ըլլալով յաղթական հռչակուեցաւ։ Ալի փաշա ոտք ելաւ ծափ զարնելով։ Ասոնց նշանը տեսնելով տասնիկները, որ իրենց մեծին սամենափոքր շարժումները կը դիտէին, խուռն յարձակեցան ինկան յոգնած, անդէն Սուլիոդներուն վրայ, և բռնեցին բոլորն ալ շղթայի զարկին։

Իսկոյն Ալի փաշան ճեպով իր բանակը Սուլիի վրայ խաղացուց, յուսալով որ անպատրաստ կը գտնէ անոր բնակիչները։ Բարեբախտաբար, կալանաւորներէն

մէկը, անհնարին հուժկու մարդ մը, զիշերը իր շղթաները կոտրել կրցեր էր և պահապանները ալ խաբելով ազատեր ու բոլոր ուժովը վազելով հասեր էր ատենին Սուլիոդներուն ազդ ընելու համար։ Քանի մը ժամու մէջ Սուլիոդները իրենց պատրաստութիւնը լմնցուցին։ Ինչպէս որ միշտ սովոր էին ասանկ պարագայի մը մէջ, աս անգամ ալ Բարասուլիոդները իրենց պտղաբեր դաշտերը իրենք աւրեցին քանդեցին ու շտապով լեռները վրայ բաշուեցան։ Փաշան աս դաշնակցութեան հողին վրայ հասնելուն բոլոր երկիրը անապատ գտաւ։ Շտեմարանները դատարկ, ագարակները անմարդի, աղբիւրները ցամքած, ջրհորերը լեցուած, դաշտերը հընձուած էին, որովհետև յուլիս ամսոյն արեւը հունձքը արդէն հասուցեր էր։ Գեղին մէջ միայն քանի մը շուն մնացեր էին, ասոնք ալ Տաճիկները տեսնելուն դէպի Սուլիին կողմը վազելով կը հեռանային, իբրև թէ թշնամւոյն հասնելը իրենց տէրերուն իմացնելու համար։ Ալի փաշան տեսնելով որ իր հակառակորդները պատրաստութեան մէջ էին, պատգամախօս ըլլալ ուղեց։ Լամբրոս Զավէլլասին ազատութիւն տալու պայման դնելով որ երթայ իր հայրենակիցները համոզէ որ զէնքերը վար դնեն։

Լամբրոս՝ Սուլիի մէջ հասնելուն պէս իր հայրենակից լեռնականներուն եռանդը աւելի բորբոքեց իր խօսքերովը, և հզօր պաշտպանութիւն մը ընելու համար պատրաստութիւնները աւելի զօրացուց, իր հայրենիքին վրկութեան զոհ ընելով իր հարազատ որդին և բոլոր ան կալանաւորները զորոնք Ալի իբրև պատանդ պահեր էր։

Փոթոս ու իր ընկերները Եանեա խրկեցան, որուն քաղաքապետը, Վէլի, Ալի փաշային որդին, Սուլիոդներուն գերութեանը խստութիւնը սաստկացընելու համար մահուան անընդհատ սպառնալիք մը աւելցուց։ Դիմացը բերել տալու Փոթոսը, որ ամէնէն երիտասարդը ըլլալով ամէնէն աւելի վախնալու ենթակայ կը կարծուէր, «Վաղը, ըսաւ, ամէնքդ ալ ողջ ողջ երկ պիտի տամ» — Շատ աղէկ կ՚ընես, պատասխանեց անվեհեր կտրիճը, իմ հայրս ալ եղբը նոյնը պիտի ընէ քու հօրդ ու քու եղբօրներուդ, թէպէտ անոնք ալ իր ձեռքը իյնան։»

Փոթոս հաւատալով որ աս սպառնալիքը շուտով պիտի գործադրուի, յորդորեց իր ընկերները որ քաջութենով մեռնին։ Երեք օր անպատմելի անձկութեան մէջ մնալէն եղբը աս դժբախտներուն բանդին դուռը յանկարծ բացուեցաւ. ասոնք պատրաստուեցան տանջանարանին երթալու։ Բայց, ընդհակառակն, վրկութիւն եկեր էր իրենց. դուրս հանեցին դիրենք ու ազատութիւն տալին որ ելլեն երթան նորէն իրենց լեռը։ Ալի՝ պատերազմի մը մէջ յաղթուելով, որուն վրայ շատ երգեր ունին եպիրացի պլուհանները, խաղաղութեան դաշնադրութիւն մը ձեռնագրելու ստիպուեր էր, որով ակամայ ետ պիտի տար կալանաւոր լեռնականները, զորոնք բռնելուն պէս մորթել չի տուած ըլլալուն վրայ կը զղջար։

Փոթոս Եանեայի մէջ գինքը գերի բռնող անօրէնին դէմ ատելութիւն մը ստացեր էր, որ շուտով երեւան պիտի ելլէր։ Իրօք, քանի մը ամիս եղբը իր հօրը աչքերները գոցեց։ Հայրը եղբի պատերազմին մէջ առած վէրքերէն մեռաւ։ Ասկէ եղբը՝ ան ազգային օրինաւոր ու անհաշտ թշնամութեան հետ անձնական ու ընտանեկան ոխն ալ պիտի խառնուէր ան աղետալից պատերազմներուն մէջ, զոր Եպիրոսի փաշան կը գրգռէր։ Երկու մարդ, Ալի ու Փոթոս, մէկը միւսին կորուստին ծարաւի, շարունակ իրարու դէմ պիտի ելլան։ Ասոնց ետին տեսնուած երկու ցեղի հակառակութիւնը, սրտաշարժ տեսարաններէն աւելի կարեւոր է պատմութեան համար։

Լամբրոս Զավէլլաս եղբի շունչը տալու ատեն բոլոր ցեղերուն մեծերը կանչել տուաւ, որոնց ինքը ընդհանուր զօրապետն էր։ Այրական հրաժեշտներ տալէն եղբը, յետին ճիգով մը վեր վերցընելով ալմաստի սուրը, որ իր պաշտօնին նշանակն էր և զոր ինքը անտանկ քաջութեամբ գործածեր էր, զանի իր որդւոյն ձեռքը տուաւ։ Իր զինակիցները մեռնողին մունջ շարժումը հասկցան և միաբան հաւանութենով Փոթոսը իրենց զօրապետ անուանեցին։ Ժողովուրդին մէկ երգը շատ պերճաբար կը պատմէ աս մահը։

« Լամբրոս յիսուն Պէյ մեռցուց, հարիւր ապա, հազար Տաճիկ։

« Հագուեցուցէք Լամբրոսին իր էն ազոր հագուստները, զարդարեցէք զինքը յաւիտենական տօնին համար, կանաչ դափնիէ բարձի մը վրայ դրէք իր գլուխը։

« Լամբրոս որդի մը ունի. անոր կուտայ իր հրացանն ու սուրը իր արծաթէ պատենով։ — Զօրանալա եղիր, կ՚ըսէ անոր։

« Ոտքի վրայ կեցուր զիս իմ շիրմիս մէջ. ու աչ ականջիս դէն ծակ մը բաց, որ իմ հրացանիս ձայնը լսեմ պատերազմներուն մէջէն։

« Եւ կ՚ուզեմ որ ամէն իրիկուն, պատերազմէն ետ դառնալուդ, դաս ականջիս ըսես քու հաւատակներդ մեռնողներուն անունը, մինչեւ որ Ալիին անունը իմ ականջս ուրախացընէ։»

Փաշա զօրապետը՝ քլեֆրներուն ասանկ պարագայի մէջ սովորական հանդէսովը թաղուեցաւ։ Ամէնէն ծանրագին հագուստները հագուեցուցին իրեն, և զէնքերն ալ ձեռքին մօտ դրուեցան։ Իր քաջ ընկերները եռեւէ-եռեւ եկան անոր գունատ շրթունքները համբուրեցին, և ականջէն վար գաղտնի խօսքեր ղրուցեցին անդիի աշխարհք տանելու համար։ Վերջապէս Լամբրոս, իբրև պատերազմի պատրաստուած, երեսը բաց, ծաղիկներով, տերեւներով, ոստերով ծածկած դագաղի մը վրայ դրուած տարուեցաւ իր եղբի կայանը։ Ան օրէն

իվեր Փոթոս Զավէլլաս ալ ուրիշ խորհուրդ չունեցաւ բայց եթէ իր հօրը վրէժը առնել ու իր աստիւնիցը յաղթանել։ Ալի ալ իր կողմէն իր եղբի յաղթութիւն ոխը հանել կ'ուզէր ու ընաջինջ ընել ան աղատ լեռը որուն «մարտիկները իր գլխուն վերեւը կը կենային իբրև յաւիտենական սպառնալիք մը» (Ալիին գրուցած խօսքն է)։ Սակայն իր ցասկոտ ու եռացող հակառակորդին պէս անհամբեր չըլլալով կը սպասէր որ դէպ ժամանակ մը գտնէ յարձակելու, և իր Թշնամիները յանկարծակի բերէ։ Դժբախտաբար ալ, Փոթոս ազատ չէր Սուլիոդներուն ան հպարտ նախապաշարումներէն ու իրենց ցեղին հնութեանն ու ազատութեանը վրայ ունեցած տարապայման մեծամտութենէն։ Լեռան քրիստոնեաները՝ կ'արհամարհէին դաշտի քրիստոնէները, որոնք օտարին լուծը կրելու աւելի հլու կ'երեւային։ Ակէ դատ իրենց հպարտ վարմունքովը Թէսբրոթիի ու Շամուրիի մեծերը իրենց Թշնամի ըրին, որոնց հետ դիւրաւ կրնային դաշնակցութիւն մը ընել, վասնզի աս Ալպանիացի իշխանները մինչուկ Ալի փաշային առենը կատարեալ անկախութիւն ունէին, և նախ Ալի փաշան զիրենք նուաճեց։ Ուստի ասանկ՝ աւելի զիւցազնաբար քանթէ խոհեմաբար յառաջ տարուած կռիւ մը կատարածը զուշակելը շատ դիւրին էր։

Փոթոսին վնասուած առիթը դիմացն եկաւ 1800ին յունիսի 2ին։ Նոյն օրը Ալի փաշա Բարասուլիին վրայ յարձակեցաւ տասնուհինգ հազար մարդով, զոր Սանանայի մէջ ժողովեր էր երեք ամիսէ իվեր և քիչ մը որպէսզի իր Թշնամիներուն կասկած մը չի տայ։ Աս յանկարծականյարձակումէն Սուլիոդները շատապովլեռներուն մէջ քաշուեցան և աս անգամ չի կրցան հետերնին տանել իրենց պաշարը, որուն կարօտ էին լեռականները երկարատև պաշարման մը դիմանալու համար։ Սուլիոդները փաշային աս անակնկալ արշաւանքէն սրտաբեկ եղան. կը զուշակէին որ աս անհաւասար կռիւն մէջ իրենք անտարակոյս պիտի ընկճուէին, ընաջինջ պիտի ըլլային։ Սուրբ Գէորգի նուիրուած եկեղեցւոյն առջեւի հարթավայրին վրայ ժողվուեցան, երդում ըրին իրենց անձնական Թշնամութիւնները մոռնալու, իրարու հաշտութեան համբոյր տալին և պատրաստուեցան իրենց կեանքը սուղ վաճառելու։ Աս մօտալուտ վտանգին պատճառած յուզմունքը միայն Փոթոսին վրայ չէր ազդեր. աս օրը շատոնց իվեր իր սպասած օրն էր։ Իր զօրութիւնը հաշուեց, բոլորը հազար ութ հարիւր զինուոր, երսուն զօրագլուխ էր։ Լեռականներուն քաջասրտութիւնը գիտնալով որոշեց որ Թշնամիին զիմացը իջնայ։ Աս որոշումը յայտնելուն պէս, ամէնուն սիրտը, որ վայրկեան մը խախտեր էր, վառեցաւ բորբոքեցաւ։ Հայրենիքի ու ազատութեան սէրը սրթնցաւ նորէն ան հզօր հոգիներուն մէջ, և յանկարծ պաշարուած ըլլալէն պատճառած տխուր նախազգացումները բոլոր փարատեցան։ Այր, կին, տղայ, ամէնը կը մրցէին աս մօտաւոր պատերազմին մասնակից ըլլալու համար։

Ալի կամաց կամաց իր զունդերը լեռան կը մօտեցնէր ու ամէն բան կը պատրաստէր մեծ յարձակում մը ընելու համար։ Ալպանիացի պէյերուն մէջ, Խալամ Բրոնեիս անուն մէկը կար, որ իր առջի անկախութեանը կորուստը դեռ մոռցած չէր և Եպիրոսի անարկու սատրաբին ակամայ կը ծառայէր, Սուլիի ազատ յոյներուն վիճակին կը նախանձէր և անոնց քաջասրտութեանը վրայ զարմանալով, կարեկցութիւն մը, համակրութիւն մը ունէր անոնց համար։ Աս Խալամը շտապով հաւատարիմ ծառայ մը խրկեց Զավէլլասին իմացընելու համար որ փաշան ընդհանուր յարձակում մը ընելու կը պատրաստուէր և ասոր դիմացը առնելու համար ինքը (Զավէլլաս) գիշերային յանկարծական յարձակում մը ընելու էր։ Փոթոս իսկոյն իր փալիքարներուն ամէնէն փորձուած, ամէնէն քաջերէն չորս հարիւր հոգի զատեց, արեւը մարը մտնելէն ետև լեռնէն վար իջաւ մեծ զգուշութենով որպէսզի Տաճիկները չարթնցընէ, որոնք այլուստ խոր կը քնանային ինչպէս սովոր են։ Գիշերը թանձրամած մութ էր, օդը ծանր ու մրրկայոյզ, ստէպ փայլակներ մօտալուտ փոթորիկ մը կը զուշակէին։ Սուլիոդները մէկէն ի մէկ զարհուրելի կրակ մը բացին։ Օսմանեանները ընդոստ արթննալով զէնքի վազեցին ու սկսան ըստ բախտի կրակ ընել, որովհետև գիշերին մութը թոյլ չէր տար որ յարձակողները տեսնէին։ Բինտոսի հեռաւոր զագաթներուն վրայ շինուած ամպերը հարաւային արեւելեան հովի մը պատահելով մէկէն պայթեցան Տաճկաց բանակին վրայ. չոր ու խիստ կարկուտ մը անոնց երեսները կը ծեծէր, անանկ որ զարհուրելի խառնակութեան մը մէջ իյնալով հազիւ իրենք զիրենք կը պաշտպանէին։ Աս փոթորիկը Տաճիկներուն համար Աստուծոյ պատիժ մը երեւցաւ։ Երեք ժամ կուելէն ետքը փախուստ դարձան, երկու հարիւր մեռած, բազմաթիւ վիրաւոր, շատ մը զէնք, պաշար, վառօդ թողլով Սուլիոդներուն ձեռքը։ Լեռականները երեք մարդ կորուսեր էին. ետ դարձան ամէնէն պատուական աւարով բեռնաւորած, այսինքն վառօթով ու հացով։

Իսկոյն փաշային գունդերէն զինուորները դասալիք ըլլալու սկսան. իրենց ըրած երդումն ու եղած խոստումները բանի տեղ չի դնելով գունդագունդ կը թողուին բանակը ու իրենց տունը կը դառնային։ Ալի տեսաւ որ իր գործողութեանը յաջակցիծը (դրաւը) փոխելու էր թէպէտ չէր ուզեր որ մինչուկ իր եղբի զինուորը փախչի։ Երկրորդ օրը իմացուց որ անկէ ետքը Սուլիոդներուն հետ բաց դաշտի վրայ չի պիտի պատերազմին, հապա խիստ պաշարում մը միայն պիտի ընեն, անոնց բոլոր դրսի հետ հաղորդութիւնը կտրելու

համար։ Ամ պատերազմելու եղանակը, ոսմանեանների ուսումնասիրութեանը բոլորովին յարմար ըլլալով, դասալքութիւնը դադրեցուց ու փաշային վրէժխնդրութենէն վախցողներն ալ ետ դարձուց։ Պատնէշապատ բանակներ դրելու սկսան լեռան ընդարձակ շրջապատին վրայ։ Բլեֆրները Տաճկաց դիտաւորութիւնը հասկնալով իրենց յարձակումները բազմացուցին։ Երեք չորս ամիս օր չէր անցներ որ Տաճիկները իրենց գործքերնուն մէջ չի խառնվէին, և մինչուկ իրենց բանակինները յարձակում չընդունէին։ Պաշարումի գործը յամր յամր կը յառաջանար բիւր արգելներէ ու վախերէ ընդհատելով։ Իրօք, Ֆոթոս իր ճիգը կը կրկնապատկէր որ պաշարումը խափանէ. ամէն օր նորանոր բաղութեան գործերով նշանաւոր կ'ըլլար. անանկ որ վերջապէս Տաճիկները սնապաշտական դարհուրանք մը ունենալու սկսան։ Սուլիոդները իրենց զօրապետին անունը նշան տալէր էին իրարու պատերազմի առեն ժողվելու համար, ասկէ խաբելով Ալպանիացիները հաւատացին որ աս մարդը զիրենք շարդելու համար ինքզինքը շատցընելու գաղտնալից զօրութիւնը ունէր։ Ժողովրդեան մէջ վէպ մը կայ որ կըսէ թէ Ֆոթոս համայեակ (նուսխա) մը ունէր ճիտէն կախած, որ դինքը անվիրաւորելի կ'ընէր ու զինքը դարնելու համար վերցած ձեռքին ոյժը կը կորէր։

Դժբախտաբար պատմութիւնը աս վէպին դէմ կ'ելլէ։ Վասնզի նոյն ժամանակն էր որ Սուլի իր դիւցազն զօրապետը կորսնցնելու վտանգին մէջ ինկաւ։ Օր մը Զավէլլաս, ըստ իր սովորութեանը, կուսյն տաքութենէն տարուելով, իրեն ընկերներէն շատ հեռացեր էր, ալպանիացի զինուոր մը, անոր դիմացը ելլելու համար շատ վատասիրտ, վազեց հարիւր քայլ մը իրմէ առաջ գնաց խառնուրդին մէջ ու ժայռի մը ետին պառկելով անոր անցած առենը գնտակ մը խրկեց գլխուն։ Զավէլլաս ինկաւ պոռալով, « Հասէք, բարեկամներս, մեռայ. կտրեցէք առէք գլուխս, ասոնց ձեռքը իյնայ նէ, շուներուն պիտի տան։ » Ութսուն Սուլիոդ միայն կրցան հասնիլ. աս արունաթախտ մարմնոյն բոլորտիքը կատաղի կռիւ մը սկսաւ, և պատերազմի դաշտը վերջապէս լեռնականներուն մնաց, որոնք շտապով առին տարին Ֆոթոսը։ Վէրքը, թէ և խոր, բայց մահաբեր չէր. չորս ամսուան մէջ բժշկեցաւ, ոտք ելաւ. և երբ զօրապետը առջի հեղ իր տունէն դուրս ելաւ լեռան մէջ ընդհանուր տօն մը եղաւ։ Բլեֆրները, ըստ իրենց սովորութեան, հրացան պարպեցին բոլոր օրը ու գիշերուան մէկ մասն ալ։ Սակայն Ֆոթոս տրամութենով մը պատասխան տալաւ իր զինակիցներուն ուրախութեանը։ Իր առջի հոգը կիրճերուն այցելութեան երթալ եղաւ և պաշարումին զարհուրելի յառաջադիմութիւնը տեսնելով, ցաւով հասկըցաւ որ Սէլլէիտին ապագան վտանգի մէջ էր։ Իրօք, Ալի փաշան բաց ի պատնէշապատ բանակներէն, որոնց մէջ պաշարողները բաւական ապահով չէին, տասներկու մեծամեծ աշտարակներ ալ շինած ու թնդանօթներ դրած էր։ Վերջապէս Սուլի ամէն դիէ փոսերով ու պատերով պաշարուած էր, որոնցմէ անդին անցնիլ կարելի չէր։ Բլեֆրներուն անդադար յարձակումները, անթիւ խորամանկութիւնները, նախատական գրգռութիւնները ալ անօգուտ էին։ Տաճիկները ալ պատերազմ չէին ընդուներ և իրենց պատնէշներուն մէջ ամրացած՝ չարագուշակ հանդարտութենով մը իրենց նոր պատերազմի արեւստին արդիւնքին կը սպասէին։

Շատ չի գնաց ուտելիքը սկսաւ քաշուիլ լեռան մէջ։ Ալ ասկէ ետքը Սուլիոդներուն քաջասրտութեանը բոլոր նպատակը պաշար ճարել էր։ Ցորեկը դուրս ելլել չի կրնալով, վասնզի Թշնամւոյն երկու կարգ կրակը զիրենք շանթահար կ'ընէր, գիշերը կ'ելլէին քիչուր զունդերով ու բանի մը կենդանի կամ ցորենի պարկ փնտռելու կ'երթային։ Աս վտանգաւոր որսին համար մութ ու մրրկայոյզ գիշերները կ'ընտրէին։ Այծի մորթէ շինուած երկայն թիկնոցներ հագած, կնգուղը կարմիր փէսին վրայ անցուցած, յամրագնաց քայլերով կ'երթային, կը սողոսկէին Թուփերուն մէջ, որոնց մէջ զիրենք տեսնել չէին կրնար, իրենց հագուստին մութ գոյնին պատճառով։ Խոհեմութիւնը ան աստիճան հասուցին որ հրացաններն ու սուրերուն պատէնն ալ մաքրելէն զգուշացան, որպէսզի հրացանին փողը, ու սուրին պատեանը ժանգէն սեւնալով լուսոյ նշոյլ մը չի ցոլացընէ ու զիրենք չի մատնէ։ Աս զգուշութիւններով երբեմն մինչուկ պաշարումի գիծէն անդին ալ անցնիլ կրցան։ Ան առեն, սոված անօթի գայլերու պէս գեղերու մէջ կը մտնէին, քունի մէջ եղող բնակիչները կը մորթէին, շտեմարանները կը կողոպտէին ու պաշարով բեռնաւորած իրենց լեռը կը քաշուէին առտու չեղած։ Տաճիկները աս գիշերային արշաւանքներուն յաջողութեանը վրայ ապշած, աս յանդուգն ասպատակներուն անվախութենէն սարսափած, ասոնց գիշերային դեւեր (νυκτερινὰ δαιμόνια) անունը տուին։

Տասը ամսուան պաշարումէ մը ետքը բաները ան վիճակի մէջ էին ինչ որ էին խկզբան։ Սուլիոդները բնաւ վայրկեան մը տկարանալ չէին ցուցեր։ Ալպանիացիք համբերութիւնը կը կորսնցնէին. հիւանդութիւններն ու դասալքութիւնը զիրենք կը տասանորդէր ու ամրոցներն ու բանակները կ'ուրէր։ Երբակայ գեղերուն պաշարը սկ հերիք չէր ըլլար այնչափ բազմութիւնը կերակրելու. բանակին պիտոյքը հոգացող չի կար. հեռուէն եկող պաշարները ուշ կը հասնէին։ Սակայն պաշարեալները աւելի զարհուրելի վիճակի մէջ էին. դժնդակ սով մը կը տիրէր, ամէն բան կը պակսէր լեռնականներուն։ Գիշերային արշաւանքներն ալ անպտուղ եղած էին, վասնզի մօտակայ գեղերուն մէջն

ալ պարէն չէր մնացեր, ամէն բան կողոպտուեր լմնցեր էր երկու կողմանէ. ուստի Սուլիին պաշտպանողները իրենց ոյժը կազդուրելու համար ալ բաւական ուտելիք չունէին։ Ա՛ս միջոցին, Ալի յանկարծ խաղաղութեան առաջարկութիւններ ըրաւ Սուլիոդներուն, որով ինք խօսք կու տար թէ ամէն բան պատաշ ինչպէս էր անանկ պիտի մնար, թէորը իրենք ալ խօսք տային որ ալ իր երկիրներուն վրայ ասպատակ պիտի չընեն և իրենց խօսքին երաշխաւորութեան համար ութսուն պատանդ տային իրեն պատագամախօսութենէն առաջ։

Զավէլլաս, իր անձնական ոխը՝ վտանգի մէջ եղող հայրենիքին փրկութեանը դոհ ընելով, կռիւը աւելի յաջող ժամանակի մը թողուց ու պատգամախօս ըլլալ ուզեց։ Լեռան ճարը հատեր էր. հարկ էր քիչ մը դիջանիլ. Սուլիին զօրագլուխները որոշեցին որ ութսուն պատանդները տան, առանց մտմտալու, որ իրենց ան աստիճանի նեղութեանը մէջ եղած ատենը փաշային դրած անանկ թեթև պայմաններուն մէջ պէտք էր որ նենգութիւն մը ըլլար։ Եւ անանկ եղաւ։ Ալի պատանդները առնելուն պէս ալ պատգամախօս ըլլալը դադրեցուց և տասներկու ամրոցներուն զօրքը կրկնապատիկ ըրաւ։

Պանտանդները Եանեայի բանտերը խրկեց, յուսալով որ ասոնց ազգականները ասոնք ազատելու համար լեռնականները կը համոզեն որ առանց պայմանի անձնատուր ըլլան։ Ա՛ս ճամբան փաշային սովորական նենգաւոր միջոցներէն մէկն էր։ Սակայն Սուլիոդները իր յուսացածին պէս չըրին։ Ա՛ս մատնութեան վրայ զայրացած լեռնականները ալ միայն վրէժ առնել կը մտմտային. երդում ըրին որ անկէ ետքը փաշային քնաւ մէկ առաջարկութեանն ալ չի հաւատան։ Պաշարողներուն համբերութիւնը յոգնեցընելու համար ցուցընել ուզեցին որ լեռան մէջ յուսահատութիւն չկար, ասոր համար շատ օրեր բոլոր լեռը պատերազմական երգերով ու տօներու աղաղակներով հնչեցուցին։ Երբոր ձեռքերնին Տաճիկ մը կկենար գերիի փոխանութիւն կ՚ընէին և ազայի մը դէմ էշ մը կ՚առնէին, զինուորի մը դէմ խող մը։ Ան ատենը Սուլիի մէջ դիւցազնական միաբանութիւն մը կար որ դեռ շատ ատեն փաշային հաշիւներն ու յոյսերը պիտի խաբէր։

1801 մայիսի մէջն էին. պաշարումը տարիէ մը ի վեր կը տեւէր։ Յոյները հարիւր հոգիէ եւել կորուստ ունէին, մեռած կամ գերի բռնուած. կորուստ անդարմանելի, վասնզի զօրամոդով ընելու հնար չունէին։ Պարէնը բոլորովին հատնելու մօտ էր։ Փոթոս Զավէլլաս հասկըցաւ որ հասեր էր ան զարհուրելի ատենը ուր հարկ է հեռացընել անօգուտ բերանները (ուտողները)։ Ուստի, անկար մնացած վիրաւորները, ծերերն ու պառաւները, որ պաշտպանութեան գործերուն օգնել չէին կրնար, մէկ գունդ մը շինեցին. ա՛ս գունդը առանց տրանջելու ցորեկ ատեն լեռնէն դուրս ելաւ Քորֆու երթալու համար։ Տաճիկները, ա՛ս ազիոդորմ տեսարանէն զուցէ յուզելով և վախնալով որ ա՛ս անձնաս տարագիրները պանդնելու կամ ճնոնց հարայ չի տալու ըլլան Սուլիոդները յուսահատական գործի մը կը զբաղեն, թողուցին որ անցնին երթան։ Ա՛ս դժբախտները Յոնական կղզիները գացին, ուր շատ հիւրամեծար ընդունելութիւն գտան Մօչէնիքո կոմսէն ու Լիպէրալ Պէնաքիէն։ Ա՛ս եաբինը որդի էր Մորէալի նախագահի մը որ 1770ին մեծ գործեր ցուցեր էր։

Քիչ ատեն ետքը Սուլիոդները իրօք սուի մէջ ինկան. բոլոր ուտելիքնին վայրի խոտեր ու ծառի կեղեւներ էր, զորոնք քիչ մը ալիւրով խառնելով կ՚եփէին։ Ա՛ս դժնդակ տագնապն ալ անձնատուր ըլլալու գաղափարը դեռ քնաւ մէկուն միտքը չի բերաւ. բայց հարկ էր ուտելիք հարել։ Սուլիոդները իրենց յոյսը դէպի Բարկա դարձուցին որ Սուլիէն ութը մղոն հեռու է։ Ա՛ս բոլորին քնակիչները, որ իրենց պէս քրիստոնէ էին, իրենց պէս ազատ էին, կրնային իրենց օգնութիւն ընել և Տաճիկներէն ալ չէին վախնար, վասնզի Քորֆուի պաշտպանները իրենց ալ պաշտպանն էին։ Մութ ու անձրեւային գիշեր մը, չորս հարիւր մարդ ու հարիւր վաթսուն կին, Զավէլլասին առաջնորդութենովը դուրս ելան ու գացին Բարկա քաղաքը, հոն պաշար գտնելու յուսով։ Զավէլլաս միտքը դրեր էր որ բոլոր իրեններովը մեռնի և ձեռնունայն ետ չի դառնայ։ Նախախնամական բարեբախտութենով մը Տաճիկներուն պատնէշներէն անցան առանց տեսնըւելու։ Բարկա հասած ատեննին անօթութիւնը այնչափ զիրենք տկարացուցեր որ ոտքի վրայ կենալու ոյժ չունէին։ Բարկայի Յոյները զրկախառն ընդունեցին ա՛ս դժնբախտները ու անոնց պատմութիւնը լսելով սքանչանաց ու զթութեան արձունքներ թափեցին։

Յ. Դ.

(Շարունակութիւնը գալ անգամ.)

Համարատու Տրլէդր.

ԻԲԱՐԻԶ, ԱՐԱՄԵԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.
Paris.— Typographie arménienne de Walder, rue Bonaparte 44.